

Інформація про стан туберкульозу

Початок 90-х років минулого століття став етапом, коли більшість країн світу опинилися перед загрозою світової епідемії туберкульозу.

У країнах Європейського регіону спалах туберкульозу відзначали в Східному регіоні, особливо в країнах Радянського Союзу. Рівень захворюваності перевищував межу 100 випадків на 100 тис. населення в більшості країн східної Європи. Зважаючи на значне поширення туберкульозу в Європейському регіоні, ВООЗ оголосила глобальну небезпеку щодо туберкульозу.

Аналогічна ситуація склалася в Україні у 1995 році, коли почали відзначати стрімке збільшення захворюваності та смертності від цієї хвороби. Захворюваність на туберкульоз, починаючи із 1992 року, неухильно зростала і збільшилась за цей період у 2,4 рази - з 35,0 випадків на 100 тис. населення до 84,5 випадків на 100 тис. населення у 2005 році, коли відзначали максимальний рівень цього показника. Показник смертності за період епідемії збільшився в 2,7 рази - з 9,5 випадків у 1992 році до 25,3 випадку на 100 тис. населення у 2005 році.

З 2006 року відзначається повільне зменшення показників захворюваності та смертності.

У 2009 році захворюваність на туберкульоз становила 74,4 випадків на 100 тис. населення (31807 осіб), що на 7% менше, ніж у 2008 році і на 12% менше порівняно з 2005 роком.

Рівень смертності знизився на 29 % з 25,3 випадків на 100 тис. населення у 2006 році до 18,2 випадків на 100 тис. населення у 2009 році (7676 осіб). Знизився та стабілізувався рівень захворюваності підлітків і в 2009 році становив 31,2 випадку на 100 тис. підліткового населення, що складало 534 підлітка. Захворюваність на туберкульоз дітей за весь період незалежності України не зазнала змін і складала в 2009 році 8,9 випадку на 100 тис. дитячого населення (575 дітей).

Відмічається позитивна динаміка щодо зниження показника захворюваності на туберкульоз серед міських жителів України.

У 2005 році показник захворюваності становив 84,7 випадки на 100 тис. населення

У 2009 році 70,9 випадків на 100 тис. населення. Серед сільського населення – у 2007 році показник становив 83,2 на 100 тис. населення, у 2008 році – 76,7.

Близько 86% хворих на туберкульоз складають особи працездатного і репродуктивного віку.

Із всіх вперше виявлених хворих на туберкульоз у 2009 році непрацюючі працездатного віку склали 53,1%,

пенсіонери - 13,3%,

робітники - 12,1%,

вперше виявлені хворі, які зареєстровані в інших міністерствах і відомствах - 4,2%,

службовці - 3,7%,

робітники аграрного сектору - 1,3%,

особи без постійного місця проживання - 1,5%,

учні - 1,9%,

медичні працівники - 1,7%,

особи, які повернулися з місць позбавлення волі - 0,5%,

студенти - 1,9%, приватні підприємці - 0,9%, інші - 4,0 %.

• Збільшується захворюваність на поєднане захворювання туберкульоз/ВІЛ-інфекцію. Якщо в 2008 році показник захворюваності на поєднане захворювання становив 5,0 на 100 тис. населення, то в 2009 році було вже 8,8 випадків.

- Туберкульоз залишається основною причиною смерті хворих на СНІД. У 2009 році 1979 ВІЛ-інфікованих хворих померли від туберкульозу, що складає 76,4% від усіх випадків смерті від СНІДу.

- Загальновідомим є факт надзвичайного поширення захворювання на туберкульоз в пенітенціарній системі. Разом із тим, показник захворюваності на туберкульоз (кількість вперше виявлених хворих на туберкульоз на 100 тис. осіб) в установах виконання покарань та слідчих ізоляторах протягом останніх 10 років має стійку тенденцію до зниження і стабілізації та зменшився у 4,7 рази з 2000 року (2000 рік - 4873,6; 2009 рік - 1030,5). У 2009 році цей показник залишився на рівні 2008 року та склав 1030,5 на 100 тис. осіб (2008 рік - 997,6), що у 14 разів перевищує цей показник серед населення України в цілому (72,7 на 100 тис. населення).

Щороку на волю виходять десятки тисяч хворих на активні форми туберкульозу та багато тисяч інфікованих. А якщо мати на увазі, що до 40% хворих з числа амністованих та звільнених не прибувають на місце призначення і випадають з поля зору протитуберкульозних установ, то можна уявити, яке це могутнє джерело розповсюдження інфекції.

У зв'язку із законодавчою неврегульованістю питання щодо прийому до СІЗО хворих на туберкульоз, де відсутні умови щодо їх ізоляції від суспільства, належного обстеження та лікування, створюються умови для поширення захворювання на туберкульоз, у тому числі резистентного до протитуберкульозних препаратів, у слідчих ізоляторах, установах виконання покарань, серед працівників Державної кримінально-виконавчої служби України, органів внутрішніх справ, судів, прокуратури та ін.

Незважаючи на позитивні зрушення в контролі за туберкульозом, ситуація з туберкульозом в Україні лишається загрозливою, оскільки рівень захворюваності на туберкульоз, смертності від нього ще залишаються на епідемічному рівні, а на цьому фоні відзначають поширення мультирезистентного туберкульозу. За оцінками ВООЗ в Україні 16% хворих з новими випадками туберкульозу мають мультирезистентну форму захворювання, що складає 9835 осіб. Серед повторних випадків частота мультирезистентності перевищує 50%. Загальна кількість хворих 4 категорії, яку формують пацієнти з хіміорезистентним туберкульозом складала в 2009 році 22371 хворий.

Україна віднесена до 27 країн світу, в яких зосереджено 85% всього тягаря мультирезистентного туберкульозу, та посідає 4 місце в світі по поширеності мультирезистентного туберкульозу серед хворих з новими випадками туберкульозу. В Україні зареєстровані випадки розширеної медикаментозної резистентності (майже до усіх відомих протитуберкульозних препаратів) як і в 54 країнах світу.

Протитуберкульозну службу в Україні очолює Комітет з питань протидії з ВІЛ/СНІДу та іншим соціально небезпечним хворобам, який діє у складі МОЗ України. Головним науково-методичним закладом в галузі фтизіатрії є ДУ "Національний інститут фтизіатрії і пульмонології ім. Ф.Г.Яновського АМН України", на базі якого розташована Референс лабораторія з мікробіологічної діагностики туберкульозу, на яку спільним Наказом МОЗ та АМН України № 337/42 від 20.05.2009 покладені функції Центральної референс лабораторії МОЗ України.

Для підготовки лікарів фтизіатрів діє 21 кафедра в вищих навчальних закладах IV рівня акредитації додипломної та післядипломної освіти.

Нажаль, в Україні в галузі фтизіатрії існує кадрова криза. На 3573 посадах лікарів-фтизіатрів працює 2502 фахівців, що складає 70,0% від потреби, до того ж 35,3 % - лікарі пенсійного віку.

У 2009 році рівень фінансування заходів Програми становив 535, 5 млн. (140,78 млн. з Державного бюджету та 384,51 млн. - з місцевого бюджету), що на 209 млн. більше ніж на початку Програми в 2007 році. Нажаль, в 2009 році відбулося зменшення фінансування з державного бюджету на 59,42 млн. грн., що не дозволило забезпечити виконання деяких заходів Програми, а саме закупівлю обладнання для діагностики туберкульозу.

Структура протитуберкульозної служби України протитуберкульозні заклади України

Протитуберкульозні заклади	Загальна кількість		З них мають		В них ліжок	
	Для дорослих	Для дітей	Для дорослих	Для дітей	Для дорослих	Для дітей
Протитуберкульозні диспансери/лікарі	151	4	127	4	22 209	355
Протитуберкульозні санаторії	42	50	42	50	5 541	7 352
Всього	193	54	169	54	27 750	7 707